

משרד החינוך

המנהל למדע וטכנולוגיה

תוכנית לימודים במקצוע

מינהל וכלכלה

סמלי שאלונים: 839183 / 839282 / 839283

מהדורת תש"ף – גרסה מעודכנת לשנה"ל תשפ"א	סמל המקצוע – 17.00
--	--------------------

ועדת היגוי

שם	תפקיד	מקום עבודה
פרופ' בירון מיכל	יו"ר הוועדה	אוניברסיטת חיפה
מר סעדון שי	מרכז הוועדה	מפמ"ר מגמות ניהול עסקי, הנדסת תעשייה וניהול ומנהיגות ויזמות בסביבה העסקית
פרופ' גנזך יואב	חבר	אוניברסיטת תל אביב
פרופ' דוידוביץ ניצה	חברה	אוניברסיטת אריאל
ד"ר אורן גילה	חברה	המכללה למנהל
ד"ר סולברג עידית	חברה	אוניברסיטת אריאל
גב' ביתן סיגל	חברה	מורה, צוות פיקוח מגמת ניהול עסקי
גב' לוי ורד	חברה	מורה במכללות אורט, צוות פיקוח משרד החינוך
גב' מאור רבקה	חברה	צוות פיקוח מגמת ניהול עסקי
גב' נואה נורית	חברה	מורה ומדריכה, מגמת ניהול עסקי

משרד החינוך

© כל הזכויות שמורות

2019

תוכן העניינים

1. התפיסה הרעיונית של התוכנית.....4
2. מטרות התוכנית.....5
3. דרכי הוראה-למידה-הערכה מומלצות.....7
5. פירוט נושאי הלימוד.....16
6. רשימה ביבליוגרפית מומלצת.....23

1. התפיסה הרעיונית של התוכנית

תוכנית זו מיועדת לתלמידי המגמה לניהול עסקי לכל התמחויותיה, על-פי רפורמת משרד החינוך. התוכנית הכללית של המקצוע מינהל וכלכלה מורכבת משני חלקים: פרק ה-30% (מטלת ביצוע), ופרק ה-70% (בחינת בגרות חיצונית).

פרק זה מעצם טבעו מהווה שער לעולם רחב של מושגים. אלה ילכו וישתכללו, מהקשר אחד לאחר, עם ההתקדמות בתהליך הלמידה. לפיכך, המטרה העיקרית היא לעורר עניין בקרב הלומדים – לפתח את סקרנותם בנוגע לעולם העסקים, לעודדם לחשיבה ביקורתית ולשטוח לפניהם את הבסיס להפקת תועלת של ממש מעולמות תוכן אלו.

עוד נועדה תוכנית זו לאפשר ללומד להכיר מקרוב סוגיות שונות המשקפות ככל האפשר את המציאות העסקית ובתוך כך ליצור אינטראקציה בין הלומדים.

התוכנית מביאה היבטים כלכליים וניהוליים כפי שהם ניבטים מנקודת הראייה של 'ארגון'. כך למשל, היבטים של שיווק, של תמחיר ושל משאבי אנוש מוסברים בהקשר של הפעילות הארגונית, היות שזו משמשת עוגן להנחת תשתית הידע בצורה הרחבה ביותר להבנת ההשלכות של פעילות זו, על כל היבטיה, ברמת היחיד וברמת החברה – כל זאת בתוך מסגרת הפעילות הכיתתית.

2. מטרות התוכנית

במהלך לימודי תוכנית זו:

1. הלומד יכיר את עקרונות הליבה של המושגים 'חינוך פיננסי', 'מינהל' ו'כלכלה' באמצעות פיתוח של:

- 1.1 הבנת המשמעות של מונחים מתחום 'הניהול הפיננסי' – צורך, רצון, צרכן.
- 1.2 הכרת החשיבות של מודעות ל'ניהול פיננסי'.
- 1.3 הכרת אמצעי תשלום שונים (מזומן, כרטיס אשראי, הוראת קבע, המחאה – שיק).
- 1.4 יכולת לזהות 'צורך' מתוך הזדהות עם תחושת חוסר של צרכים בסיסיים.
- 1.5 יכולת לאתר נתונים בסיסיים במרשתת; הכרת צורות הצגה של נתונים, הבנת גרפים ותרשימי עמודות והסקת מסקנות.

2. הלומד יכיר את המושג 'ארגון' ואת מאפייניו העיקריים באמצעות פיתוח של:

- 2.1 יכולת להבדיל בין ארגון ובין צורות התאגדות אחרות שאינן ארגון.
- 2.2 יכולת לזהות השתייכות של ארגון לאחד משלושת המגזרים (ארגוני המגזר העסקי, ארגוני המגזר הציבורי, מלכ"ר).
- 2.3 יכולת להבדיל בין ארגון מקומי (לוקאלי) ובין ארגון רב-לאומי (גלובלי).
- 2.4 יכולת להצביע על מקור גורמי ההשפעה החיצוניים לארגון.

3. הלומד יכיר את הסביבות שהארגון פועל בהן באמצעות פיתוח של:

- 3.1 יכולת לנתח את סביבות המאקרו ואת סביבות המיקרו של ארגון.
- 3.2 יכולת לנתח את הסביבה המאקרו-כלכלית של ארגון.
- 3.3 יכולת לשייך ארגון לסקטור עסקי על-פי המאפיינים הנלמדים.
- 3.4 יכולת לנתח ניתוח עקרוני את השפעתו של אירוע ברמת המשק על הארגון היחיד.

4. הלומד יכיר את מהות המקצוע חשבונאות, חשיבותו ותפקידיו תוך:

- 4.1 הבנת "החשבון" ככלי מרכזי בתחום המקצוע חשבונאות
- 4.2 ניתוח הקשר בין המידע בחשבון לבין הדוחות הכספיים
- 4.3 הפנמת המבנה של דוחות הכספיים והשימוש בהם
- 4.4 פיתוח היכולת ניתוח המידע שמצוי בדוחות כספיים

5. הלומד יכיר את הכלים החשובים לקביעת מחיר של יחידת מוצר באמצעות פיתוח של:

- 5.1 יכולת לסווג גורמי ייצור לפי היקף הייצור.
- 5.2 יכולת להבדיל בין הוצאה משתנה ובין הוצאה קבועה.
- 5.3 יכולת לחשב רווח.
- 5.4 יכולת לחשב נקודת איזון.

6. הלומד יכיר את מרכיביה של מלאכת השיווק ואת עקרונותיה, וישומים מרכזיים שלה בארגון, באמצעות פיתוח של:

- 6.1 יכולת לזהות מה מניע צרכן לפעול בעזרת הבנה של מושגים בסיסיים בתורת השיווק: צרכים, רצונות, ביקושים, מוצרים, שירותים, ערך לצרכן ושביעות רצון, עסקת חליפין, שווקים.
- 6.2 הכרת הכלים העומדים לרשות אנשי השיווק באמצעות מודל תמהיל השיווק (4Ps).
- 6.3 יכולת לתכנן ולעצב תוכנית שיווקית ברמת הפירמה בהשתמש במודלים מקובלים לניתוח סביבת הענף וסביבת העסק.
- 6.4 העמקת הידע של התלמיד וחשיפתו לכלי שיווק נוספים בהכרת המושגים פילוח, בידול, מיתוג ומיצוב.
- 6.5 יכולת להצביע על מגמות חדשניות וטרנדים עכשוויים בעולם השיווק.

7. הלומד יכיר את תפיסת ההון האנושי כמשאב ואת ההיבטים הארגוניים הנובעים מכך באמצעות פיתוח של:

- 7.1 יכולת לנתח עיסוק ברמה בסיסית – אפיון התפקיד, התכונות הנדרשות לו וכלים לביצועו.
- 7.2 הכרת צורות העסקה שונות.
- 7.3 הכרת יתרונות וחסרונות של צורות העסקה שונות.
- 7.4 הכרה והבנה של תהליך גיוס עובדים.
- 7.5 העמקת הידע של התלמיד וחשיפתו לחוקי עבודה בישראל.

3. דרכי הוראה-למידה-הערכה מומלצות

אחת המטרות העיקריות של תוכנית הלימודים במגמת ניהול עסקי היא להכין את בוגרי המגמה לתפקוד מיטבי בעולם האקדמיה ובעולם התעסוקה העתידי. התוכנית שואפת לקדם פדגוגיה חדשנית, שבמסגרתה התכנים הנלמדים יהיו רלוונטיים למציאות המשתנה. ההתפתחות המתמדת בתחום הטכנולוגיה בעידן המידע מצריכה לאמץ מתודות של הוראה, למידה והערכה אשר בהן מתרחשת אצל הלומדים הבניה אישית מתמדת של ידע. בספרות המחקר של תחום החינוך רווחת התפיסה כי שילוב של סביבות דיגיטליות עשוי לתמוך ביישומם של תהליכי למידה והערכה המבוססים על עקרונות קונסטרוקטיביסטיים.¹ על-פי עקרונות אלה, הלומד פעיל בתהליכי הבניית הידע האישי והשיתופי באמצעות עיבוד המידע החדש ובהתבסס על תבניות מושגיות קיימות, כלומר על ידי קישור בין ידע קיים לידע חדש שהוא נחשף אליו. הלומד נתפס כסוכן פעיל שיוצר משמעויות ומגבש תובנות מתוך סיטואציות לימודיות. נקודת המבט הקונסטרוקטיביסטית מבטלת את התפיסה שלפיה הלומד סופג מידע באופן פסיבי מספר הלימוד או מהמורה. אפילו אם המטלה הנדרשת מהלומד מחייבת שינון ותו לא, הרי הוא ממלא תפקיד פעיל ביותר. המורה אינו יכול להנחיל בפשטות הבנה רעיונית לתלמידיו. הבנה כזו יש לבנות בהשקעת מאמץ. התלמיד נדרש להיות אקטיבי: לבחור, לסנן, לעבד, לפרש, ליישב סתירות ולארגן את הידע שלו. המורה יכול לסייע ולספק תנאים הולמים, אך אינו יכול להוות תחליף לתפקיד הפעיל של הלומד. הסביבה הדיגיטלית מזמנת לתלמידים התנסויות למידה שבהן הם נדרשים להיות פעילים, לגבש תפיסות שונות, ולאחר מכן לבחון ולשנות אותן, ואילו תפקידו של המורה אינו אלא ללוות את התהליך ולעודד את התלמידים לפעילות עצמית מושכלת.²

¹ Chen, Y., Hwang, R. & Wang, C. (2012). 'Development and evaluation of a Web 2 annotation system as a learning tool in an e-learning environment'. *Computers & Education*, 58 (4), pp. 1094-1105.

² ליבמן, ציפי (2013). 'קונסטרוקטיביזם בחינוך', בתוך: ציפי ליבמן (עורכת), **ללמוד, להבין, לדעת: מסע בנתיבי ההוראה הקונסטרוקטיביסטית**, הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, תל אביב, עמ' 13-52.

3.1 תהליכי למידה במסגרת התוכנית

במסגרת התוכנית החדשה מושם דגש בלמידה מעורבת (Blended Learning) המתבססת על הוראה מסורתית, הכוללת מפגשי "פנים אל פנים", ואף מושם דגש בלמידה **מקוונת** (E-learning). שני היסודות הללו צריכים להיות משולבים זה בזה באופן שהתלמיד יחוה **חוויית למידה אינטגרטיבית** אחת.

ללמידה מעורבת יתרונות רבים, ובין השאר היא מאפשרת:

- **מגוון תהליכים שיתופיים** המזמנים משוב עמיתים במסגרת קבוצות דיון **מקוונות**.
- **פריצת גבולות זמן ומקום ותהליכים אינטראקטיביים** בין-אישיים במרחבי הרשת.
- **שימוש מושכל בתקשורת דיגיטלית** בין לומד ללומד ובין הלומדים למורה. כך למשל, תהליכים שיתופיים אלה מאפשרים לעמיתי למידה להוסיף, לערוך, להעיר ולהגיב לפרטי המידע שמציגים לומדים נוספים.
- **הבניית ידע אישי ושיתופי** באמצעות כלי שיתוף מקוונים, וזאת במגוון מדיות טקסטואליות, ויזואליות ושמיעתיות.
- שיח מעמיק בקרב הלומדים על תוכני הלמידה. בדרך זו נעשית הלמידה עדכנית, **אותנטית** ו**רלוונטית יותר לחיי הלומדים**.

לתהליכי למידה המתנהלים בסביבות דיגיטליות יש יתרונות פדגוגיים נוספים: העברת האחריות ללמידה ללומד עצמו; זימון התנסויות **אותנטיות, רלוונטיות ומשמעותיות**; והתמקדות אפקטיבית **ברמות חשיבה גבוהות**. כמו כן, מאפשרת הלמידה בסביבה דיגיטלית תמיכה בתהליכי איסוף מידע ממקורות מגוונים, איחזור המידע, ניהולו, הערכתו ומיזוגו, עיבוד מידע כמותי ביישומים ייעודיים: הפקת גרפים ותרשימים, ושימוש בגיליון נתונים מקוון, עיצוב, הצגה והפצה של מידע מילולי וחזותי, **חשיבה ביקורתית ויצירתית**, חשיבה רפלקטיבית והפקת מגוון תוצרים. תהליכי הלמידה בסביבה הדיגיטלית **מציבים את הלומד במרכז** ומזמנים לו חשיפה לתכנים דיגיטליים מעודכנים ועשירים נוסף על כך, תהליכי למידה אלה תורמים לפיתוחם של כישורים חברתיים ואף להקנייתם של כישורים אישיים, כגון **התמדה, סקרנות ויוזמה**. תהליכי הלמידה בסביבה הדיגיטלית אף תורמים **להגברת המוטיבציה ולהגברת המסוגלות העצמית** של התלמידים.

בתהליך הטמעתה של תוכנית הלימודים החדשה אמור המורה לאפשר ללומדים לפתח מיומנויות חיוניות **לתפקוד יעיל במאה ה-21**: **איתור מידע** באופן **עצמאי**, **שימוש יעיל במידע**, בחירה **מושכלת** בין פתרונות שונים, פתרון בעיות, חשיבה **ביקורתית**, קבלת החלטות, הסקת מסקנות, חשיבה מטא-קוגניטיבית, פרזנטציה בפני קהל, התנהלות בעולם דיגיטלי, למידה אוטונומית, ניהול ידע, יכולת לנהל דיאלוג ושיח עם עמיתים, הפקת רעיונות חדשים, הסתגלות לשינויים, למידה כדרך חיים, תכנון וניהול של קריירה, חשיבה יצירתית, יזמות, שותפות בקהילות למידה, יכולת לעבוד בצוות, ועוד. כמו כן, אמור המורה לזמן לתלמידים התנסויות המתמקדות בפיתוח מודעותם לאסטרטגיות שהם יישמו בשלבים שונים של תהליכי הלמידה שלהם, ולתרום בדרך זו לפיתוחה של חשיבה **רפלקטיבית** כבסיס לתכנון תהליכי למידה בעתיד.

במהלך הטמעת התוכנית אמור המורה לאמץ דפוסי תקשורת דינאמיים עם התלמידים, הכוללים **הנחיה** בעת ביצוע מטלות שונות ומתן **משוב מקדם למידה**. משוב מסוג זה עשוי לתרום לפיתוח מודעות התלמידים **לנקודות החוזק והתורפה** המאפיינות אותם. הערכה מעצבת, המיועדת לסיפוק משוב לשם שיפור, אמורה להיות **שזורה בתהליכי ההוראה-למידה** ולתרום להגדרת הציפיות מהלומדים, **ולפיתוח מודעותם לקריטריונים להצלחה ולדרכים** שלפיהן עליהם לפעול כדי לשפר את הישגיהם ואת התוצרים שהם מפיקים.

הסביבה הדיגיטלית, שהיא אחד המרכיבים של תוכנית הלימודים החדשה, מאפשרת לקדם תהליכי **הערכה מעצבת**. תהליכים אלה כוללים עריכת מעקב, הפקת **דוחות מפורטים** ובהם נתונים שונים הנוגעים לפעילות הלומדים, ותכנון עתידי של תהליכי הוראה ולמידה בהתבסס על הנתונים שהופקו. על המורה המטמיע את התוכנית החדשה לדעת לעתים אף "לזוז הצידה" ולאפשר לתלמידיו לפתח אחריות לתהליך הלמידה שלהם ומודעות לקריטריונים שעל פיהם הם מוערכים. המורה אמור ליישם תהליכי הערכה כחלק בלתי נפרד מתהליכי ההוראה והלמידה.

הוראת המקצוע מצריכה גמישות ושימוש במגוון שיטות הוראה ועזרי הוראה.
יש לשלב דרכי הוראה קונבנציונליות עם חלופות ייחודיות התורמות להגברת המוטיבציה של התלמידים, כגון:

1. ניתוח מאמרים מהעיתונות היומית או המקצועית, הקשורים לחומר הלימוד.
2. דיון כיתתי או קבוצתי. פיתוח יכולות של הצגת נושא בפני קהל באמצעות תרגול הצגה בצוותים ובפני הכיתה.
3. שימוש במקורות ובמאגרי מידע שונים כמו המרשתת לצורך עבודות, תרגילים וניתוח אירועים; פיתוח יכולת למידה עצמאית ממקורות שונים.
4. אירוח מרצים מתחומי הארגון והחברה: מנהלי חברות, אנשי ניהול, יועצים ארגוניים, ומענפי המשק והכלכלה.
5. יציאה לספורים מקצועיים בארגונים מסוגים שונים (ארגונים יצרניים, ארגוני שירות, מלכ"ר). אפשר לקיים סיור בעסקים שבבעלות הורי תלמידים ואף להזמין להרצות בבית הספר (זאת במסגרת חיזוק הקשר שבין הארגון לקהילה).
6. השתתפות בהרצאות ובסמינרים העוסקים בנושאים רלוונטיים.
7. עריכת חידונים ותחרויות בין-כיתתיות ובין בתי הספר של המגמה בנושאים הקשורים לתוכניות הלימוד.
8. צפייה מושכלת בסרטים, בחדשות הכלכלה ממגוון ערוצי המדיה, ועריכת ניתוחים ודיונים להעמקת ההבנה של מגוון הנושאים הכלכליים.
9. פיתוח יכולות של עבודת צוות ולמידה קבוצתית.
10. חיזוק יכולות של מעורבות חברתית ויזמית, בהדגשת פתרון בעיות מתוך חשיבה ביקורתית.
11. שימוש בטכנולוגיות תקשורת ללמידה.

3.3 תהליכי הערכה במסגרת התוכנית

ההערכה במסגרת הגישה הקונסטרוקטיביסטית נתפסת **כתהליכית, מתמשכת ומתבססת על מטלות אותנטיות** המתבצעות במצבים אמיתיים, או בהדמיה או חיקוי של מצבים אמיתיים. התלמידים נדרשים לעקוב אחר התקדמותם וצמיחתם. מטלת הביצוע בסביבה הדיגיטלית מזמנת שיח וחשיבה משותפת על-אודות נושאים משמעותיים ורלוונטיים ללומדים. הסביבה הדיגיטלית העשירה מאפשרת תהליכי הערכה בהקשרים בעלי משמעות לתלמיד – הקשרים של סוגיות שהוא נתקל בהן **בחיי היום-יום**.

כאמור, הסביבה הדיגיטלית שפותחה כאחד המרכיבים של תוכנית הלימודים תורמת להבניה פעילה של ידע ובד בבד לפיתוח כישורים **קוגניטיביים, מטא-קוגניטיביים וכישורים חברתיים**, באמצעות סיפוק מגוון של **כלים אינטראקטיביים ושיתופיים**. ליישום תהליך ההערכה של מטלת ביצוע בסביבה הדיגיטלית יש יתרונות פדגוגיים: העברת האחריות ללמידה ללומד עצמו, זימון התנסויות בתהליכי איסוף מידע **אותנטיים, רלוונטיים ומשמעותיים**, והתמקדות אפקטיבית **ברמות חשיבה גבוהות**. נוסף על כך, תהליכי הערכה אלה תורמים לפיתוחם של **כישורים חברתיים** ולקידום תהליכים שיתופיים מתוך עידוד לתהליכים **אינטראקטיביים** עם עמיתים ללמידה. תהליכים אלה תורמים ליצירת קשר אישי עם התלמידים בכל עת אגב פריצת גבולות הזמן והמרחב של הכיתה.

ההערכה הדיגיטלית אף מזמנת יצירת **קהילות חשיבה** המאפשרות **הערכה עצמית ומשוב עמיתים** המבוססים על מחוונים בזיקה **לקריטריונים שהוגדרו מראש**. בסביבה הדיגיטלית גלום פוטנציאל לשיח מתמשך בין המורים לתלמידים, למתן משוב מקדם-למידה מהמורים לתלמידים, ולאחזור נתונים לצורך שיפור הלמידה ברמת התלמיד היחיד, ברמת הכיתה, ברמת השכבה או ברמת בית הספר. הסביבה הדיגיטלית אף מאפשרת משוב בזמן אמת, והפקת דוחות המיועדים לקהלי יעד מגוונים.

מאפייניה של ההערכה בסביבה הדיגיטלית אף נוגעים להיותה רב-ממדית, תקפה ומותאמת לשונות הלומדים ולצרכיהם. ההערכה מתבססת על **מטלה משמעותית ומאתגרת** המאפשרת לתלמידים להפעיל שיקול דעת בכל אחד מן השלבים בביצועה. כמו כן, ההערכה מזמנת יישום של תהליכים שיתופיים התורמים להעמקת ההבנה בהתבסס על שיח קבוצתי באמצעות קבוצות דיון וקבוצים שיתופיים.

במסגרת הסביבה הדיגיטלית שפותחה נדרשים התלמידים לבחור בארגון **ולאפיין אותו** מהיבטים שונים שלמדו לפי תוכנית הלימודים. הם גם אמורים לזהות **בעיה** בהתנהלותו של הארגון הנבחר ולהציע **פתרון לבעיה** שזיהו. יישום מטלת הביצוע בסביבה הדיגיטלית תורם ליצירתה של **תרבות הערכה**, שבה משולבים תהליכי **ההוראה-למידה-הערכה** זה בזה. הסביבה הדיגיטלית עשויה לסייע בתהליך הגדרת הציפיות מהלומדים **והקריטריונים להצלחה** ואף לתרום לפיתוחה של **מודעות הלומדים** לאופן שבו הם אמורים לפעול כדי לשפר את הישגיהם ואת התוצרים שהם מפקים. לפיכך, מומלץ שהמורה יכין **מחווה מפורט** המיועד להעריך את ביצועי התלמידים על-פי דגשים וקריטריונים ברורים בזיקה ליעדים שהוגדרו מראש. הגדרת הקריטריונים בשיתוף התלמידים מאפשרת לתלמידים לדעת מראש מה מצופה מהם בתהליך ביצועה של המטלה. רמות הביצוע המוגדרות במחווה מאפשרות לסווג את ביצועי הלומדים ולהעריכם מבחינת תכנים ואף מבחינת **מיומנויות החשיבה**. חשוב להקפיד על כך שרמות הביצוע תנוסחנה במונחים התנהגותיים ותכלולנה דוגמאות שמיועדות לסייע לתלמידים להעריך את איכות הביצוע שלהם בכל אחד משלבי המטלה. המחווה אף עשויה להניע את התלמידים למעורבות בתהליכי הערכה עצמית של ביצועיהם באופן שהם יפגינו אחריות להתקדמותם ולשיפור הישגיהם ויפתחו הכוונה עצמית בתהליך הלמידה שלהם (self-regulated learning).

המחווה אף עשויה לתרום לתחושת הביטחון של התלמידים בלומדם כי שגיאות הן חלק מתהליך הלמידה ושהן מהוות מקור לצמיחה. מלבד המשוב שנותן המורה בהתבסס על המחווה, אמורים להתבצע גם תהליכי **משוב עמיתים** באמצעות פורומים שונים ובאמצעות רכיבים נוספים בסביבה הדיגיטלית, כגון ויקי (Wiki). תהליכים אלה תורמים לפיתוחה של תחושת **מסוגלות עצמית** ולטיפוחן של **כשירויות מטא-קוגניטיביות**. תהליכי משוב העמיתים מאפשרים למקבל המשוב ואף לנותן המשוב לפתח **הבנה מעמיקה של הקריטריונים** השונים שעל פיהם מוערכת מטלת הביצוע. התלמידים המוערכים על ידי עמיתיהם זוכים למשוב מעצב ומקדם-למידה ובכך מתאפשר להם לחשוב שוב על התהליכים והאסטרטגיות שנקטו ולשדרג את התוצרים שהופקו.

הסביבה הדיגיטלית עשויה לתרום ליישום מיטבי של מטלת הביצוע השזורה בתהליכי ההוראה והלמידה תוך עידוד דיאלוג עם התלמידים, התורם להגברת תשומת לבם לתהליכי הלמידה שלהם, לאסטרטגיות שנקטו ולנקודות התורפה המצריכות שיפור. הסביבה הדיגיטלית אף מזמנת מגוון תהליכי תיעוד המתייחסים לתהליכים הרפלקטיביים של התלמידים באמצעות בלוגים. יישום מטלת הביצוע בסביבה הדיגיטלית עשויה לתרום לטיפוחם של לומדים אשר הם אחראים לתהליכי הלמידה שלהם ואשר מנווטים ומנהלים אותם בשיתוף המורה ובשיתוף עמיתיהם.

ההערכה בסביבה הדיגיטלית היא **רב-ממדית**, בעלת **אוריינטציה קונסטרוקטיביסטית**, והיא עשויה לסייע להעלאת **המוטיבציה** ללמידה בקרב התלמידים, להגברת שיתוף הפעולה במשימות המתבצעות בזוג, להשגת יעדים שונים ולהפקת תוצרים איכותיים. השימוש בכלים שיתופיים בהקשר של יישום מטלת הביצוע מטפח **יצירתיות**, מגביר את מעורבות התלמידים בתהליך הלמידה ואף תורם לפיתוחן של תובנות משמעותיות.

3.4 שיתופיות בבסיס תהליך ההערכה החלופית בסביבה הדיגיטלית

הליכי למידה והערכה יעילים הם תהליכים פעילים הכוללים הבניית ידע ואשר במהלכם מבנים הלומדים משמעות. במסגרת התפיסה של הבניית ידע שיתופית, האחריות לתהליך הלמידה מועברת מן הלומד היחיד אל קבוצת הלומדים כחלק מהמיומנויות הנדרשות במאה ה-21. חשיבותה של השיתופיות הולכת וגוברת בחברת הידע של ימינו – עידן שבו תהליכי העבודה הם **מבוססי ידע**, והם מתבצעים באמצעות צוותים הכוללים מומחים ובעלי תפקידים המשלימים אלה את אלה. מלבד שיתוף הפעולה המסורתי המתרחש פנים אל פנים, קיימים כיום אופני שיתוף פעולה שהם ייחודיים לעידן זה, תוצאת התפתחות הטכנולוגיה, כגון **תהליכים אינטראקטיביים** עם עמיתים באמצעות **תקשורת מחשבים סינכרונית או א-סינכרונית**. הסביבה הדיגיטלית שפותחה נותנת מענה לצורך זה: היא מאפשרת לקיים תהליכים שיתופיים אף מרחוק, למשל באמצעות שרשרת הודעות וניהול דיונים בקבוצות דיון, או תהליכי משוב עמיתים. הסביבה הדיגיטלית היא סביבה המזמנת **כלים אינטראקטיביים ושיתופיים** שהם חיוניים ביותר בתהליכי הערכה ברוח הגישות העדכניות. יישום מטלת הביצוע בסביבה הדיגיטלית מעצים את הלומד המעורב בלמידה שיתופית עם עמיתיו, ומטפח את כישוריו **הקוגניטיביים, המטא-קוגניטיביים והחברתיים**. לשיתופיות שבאה לידי ביטוי בתהליכי הערכה מסוג זה יש תפקיד מרכזי בפיתוחה של חשיבה **ביקורתית ויצירתית**. התלמידים עשויים לשתף את עמיתיהם בתהליכי החשיבה שלהם הנוגעים לתכנון תהליך הביצוע של מטלת ההערכה, ואף לשתף עימם פעולה בהפקת תוצר משותף. יש לציין: בנוגע לביצוע התלמידים את מטלת ההערכה המתבססת על תהליכים שיתופיים, נדרש המורה לספק **הכוונה, הנחיה ומשוב**. הסביבה הדיגיטלית שפותחה מאפשרת למורה לספק משוב לתלמידים ואף לבדוק אם המשוב הובא בחשבון בתהליך שיפור התוצר.

במסגרת מדיניות משרד החינוך להתאמת התוכניות למאה ה-21 אפשר לראות את הפרק הזה כמייצג למידה מעורבת (היברידית). למידה מעורבת, שכן זו עדיין איננה הוראה דיגיטלית במלוא מובן המילה, ומכאן שעדיין נדרשת לא מעט הוראה פרונטלית. פרק זה מציע אפוא ניצנים של הוראה דיגיטלית בהינתן שסביבת הלמידה העיקרית נמצאת בפלטפורמת Moodle-ה.

תלמידינו משתייכים לדור שרואה את מקור המידע במרשתת. Moodle-ה במובן הזה אינו שונה. הוא מספק את תשתית המידע. המידע אמנם קיים וזמין, אך לא זו המטרה. מטרתנו היא להפוך את המידע לידע – מדובר בתהליך. אך היות שמשימת קיבוץ המידע היא כבר מאחורינו, והמידע זמין בעבורנו הן כמורים והן כתלמידים במרשתת (ובהתאמה ב-Moodle) – נוכל להתפנות לפתח את תהליך המרת המידע לידע.

Moodle-ה, בהיותו סביבה מקוונת, שובר ללומד את רצף הזמן ומאפשר לו להתקדם בתהליך בקצב שלו (בכפוף למגבלת המשאבים). אותה התקדמות אישית גם מתועדת בשרתים וזה מאפשר למורה לעקוב מקרוב ולזהות בכל שלב קשיים שעשויים להתעורר. אין מדובר בזיהוי קושי לימודי בלבד, אלא שניתן גם ללמוד רבות על התלמיד רק מהתבוננות בדפוסי ההתנהלות שלו ברשת (האם הוא מתחבר באופן סדיר, מגיש מטלות בזמן, קורא חומרי העשרה, האם הוא מצליח לקיים שיתוף פעולה קבוצתי ובאיזה אופן וכדומה).

אף שה-Moodle ככלי נמצא בסביבה כבר זמן רב, היישום שלו בתוכנית זו חדש למדי. לא מן הנמנע שמהלך זה לעצמו יהיה כרוך בחבלי לידה. אך גם כאן, היתרונות עולים על החסרונות. המעבר לכלי דיגיטלי מאפשר לעשות את התיקונים הנדרשים תוך כדי תנועה, משום שאין צורך לחכות זמן רב עד שתגיע מהדורה מודפסת. הסביבה דינמית והיא מאפשרת לבצע שינויים באופן מידי: הוספה או הסרה של מרכיבים, שינוי סדר הפעולות, ובאמצעות תחזוקה נאותה – שמירה על עדכניות התכנים. כך תוכנית הלימודים מתעצבת תוך כדי תנועה ומתאימה את עצמה ללומדים בזמן אמיתי ככל האפשר.

Moodle-ה הוא סביבה ניהולית במהותה; כלומר סביבה שמאפשרת ניקוז כמות רבה של משאבים לתוכה. יש בהחלט מקומות שבהם Moodle אינו יכול לספק מענה ראוי לצורך מסוים. במקרים אלו כדאי ואף רצוי לשלב כלים נוספים חיצוניים שיש בהם כדי להגביר את מעורבות המשתמשים. את התוצרים המתקבלים ניתן להעלות בפורמטים שונים כקבצים לאחסון על גבי שרת ה-Moodle ובכך לשמור אותם מקושרים לתלמיד או לקבוצת לומדים.

4. ראשי פרקים של התוכנית

מס' שעות מומלץ	שם הפרק/הנושא	הפרק
15	מבוא : מידענות ואוריינות עסקית-כלכלית	1
20	הארגון	2
15	סביבות הארגון	3
20	מבוא לחשבונאות	4
20	מבוא לתמחיר	5
20	תורת השיווק	6
25	משאבי אנוש	7
135	סך הכול	
	נושאי לימוד מומלצים להעשרה	
7	לפרק הארגון: מגמות כלל-עולמיות שיצרו אזרחות חברתית תאגידית	
10	לפרק סביבות הארגון, סעיף סביבה כלכלית: ערך נקוב (נומינלי) וערך ריאלי; ניהול פיננסי	
10	לפרק תורת השיווק: פילוח ובידול; מודלים נוספים להבנת סביבת התחרות; מגמות חדשניות בעולם השיווק.	
27	סך הכול	
162	סך הכול שעות למטלת הביצוע	

נושאי העשרה מיועדים להרחיב את עולם הידע של הלומד. בנושאים אלו מומלץ לאפשר ללומד לחקור בדרכים מגוונות, לערוך דיונים, לקיים סיורים לימודיים במידת האפשר, להזמין מרצים מומחים בתחום וכו'.

* ניתן להיעזר בפרק 3 - דרכי הוראה-למידה-הערכה מומלצות

5. פירוט נושאי הלימוד

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
1	מבוא: מידענות ואוריינות עסקית-כלכלית	15
	1.1 אוריינות עסקית-כלכלית אוריינות; אוריינות כלכלית; אוריינות עסקית	2
	1.2 מידע ומידענות 1.2.1 אוריינות דיגיטלית 1.2.1.1 נתונים 1.2.1.2 איתור נתונים אתרי חיפוש ומאגרי מידע; חקר אתרים 1.2.1.3 תצוגות גרפיות להצגת הנתונים	5
	1.3 תקציב, בנק ואמצעי תשלום 1.3.1 מסחר חליפין לכסף 1.3.2 תקציב 1.3.2.1 תקציב המדינה 1.3.2.2 חשיבות ניהול התקציב 1.3.3 בנק 1.3.3.1 בנק ישראל 1.3.3.2 בנק מסחרי 1.3.4 אמצעי תשלום מזומן; כרטיס אשראי; המחאה – שיק; הוראת קבע	8

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
2	הארגון	20
	2.1 מהו ארגון?	2
	2.2 סוגי ארגונים 2.2.1 סיווג ארגוני לפי תחום הפעילות 2.2.2 סיווג ארגוני לפי מגזר הפעילות / מטרות הפעילות 2.2.3 סיווג ארגוני לפי מרחב הפעילות הגיאוגרפי 2.2.4 סיווג ארגוני לפי תהליכי ייצור 2.2.5 סיווג ארגוני לפי טכנולוגיה 2.2.6 סיווג ארגוני לפי צורת הבעלות	10
	2.3 חזון, ערכים ומטרות ארגוניות 2.3.1 חזון ארגוני 2.3.2 ערכים 2.3.3 מטרות	3
	2.4 מאפייני סביבה ארגונית 2.4.1 סוגי סביבות סביבה יציבה; סביבה תחרותית; סביבה סוערת 2.4.2 ממשקים עם ארגונים נוספים רגולציה; תקינה; מידת התחרותיות בשוק; אזרחות חברתית תאגידית	5
	נושא ללימודי העשרה	7
	2.5 מגמות כלל-עולמיות שיצרו אזרחות חברתית תאגידית	

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
3	סביבות הארגון	15
	3.1 סביבות המאקרו של הארגון	10
	3.1.1 סביבה כלכלית	
	מיקרו-כלכלה ומאקרו-כלכלה	
	3.1.1.1 תוצר ; תוצר לאומי ; תוצר מקומי ; תוצר ממוצע לנפש	
	3.1.1.2 צמיחה	
	3.1.1.3 מיתון	
	3.1.1.4 שינויים ברמת המחירים במשק	
	מדד המחירים לצרכן ; אינפלציה של עלויות ; אינפלציה של ביקושים ; דפלציה	
	3.1.1.5 תעסוקה ; אבטלה	
	3.1.1.6 מסחר בין-לאומי – יבוא ויצוא	
	3.1.2 סביבה פוליטית	5
	3.1.3 סביבה חברתית	
	3.1.4 סביבה דמוגרפית	
	3.1.5 סביבה טכנולוגית	
	3.2 סביבות המיקרו של הארגון	
	3.2.1 הסביבה האוהדת	10
	3.2.1.1 מוסדות פיננסיים	
	3.2.1.2 לקוחות וספקים	
	3.2.1.3 גורמי ביניים	
	3.2.2 הסביבה המתחרה	
	3.2.3 הסביבה הפנים-ארגונית	
נושאים ללימודי העשרה		10
10	3.3 ערך נקוב (נומינלי) וערך ריאלי	10
	3.4 ניהול פיננסי	

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
4	מבוא לחשבונאות	20
	4.1 מקצוע החשבונאות מהותו ותפקידו	2
	4.2 החשבון 4.2.1 מהות החשבון 4.2.2 שמות החשבונות 4.2.3 סוגי החשבונות: תוצאתיים - הכנסות והוצאות, מאזניים – נכסים והתחייבויות 4.2.4 המידע בחשבון 4.2.4.1 מידע כללי 4.2.4.2 מידע חשבונאי: תנועה ויתרה בחשבון	8
	4.3 דוחות כספיים 4.3.1 מהות הדוחות הכספיים והשימוש בהם 4.3.2 דוח רווח או הפסד 4.3.2.1 מהות דוח רווח והפסד והשימושים בו 4.3.2.2 מבנה דוח רווח והפסד והמידע שבו רווח גולמי רווח תפעולי רווח תפעולי לאחר הוצאות מימון רווח נקי 4.3.3 המאזן 4.3.3.1 מהות המאזן והשימושים בו 4.3.3.2 מבנה המאזן 4.3.3.3 המידע שבמאזן נכסים התחייבויות הון עצמי	10

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
5	מבוא לתמחיר	20
	5.1 מהות התמחיר ותפקידו בארגון	1
	5.2 תהליך הייצור 5.2.1 תשומות בתהליך הייצור 5.2.2 תפוקות של תהליך הייצור	2
	5.3 סיווג עלויות הייצור 5.3.1 סיווג בייחס להיקף הייצור – קבועות ומשתנות 5.3.2 סיווג בייחס למוצר – ישירות ועקיפות	5
	5.4 הכנסות	2
	5.5 הוצאות	2
	5.6 חישובי רווח / הפסד	4
	5.7 מודל נקודת איזון 5.7.1 חישוב נקודת איזון 5.7.2 חישוב פדיון בנקודת איזון	4

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
6	תורת השיווק	20
	6.1 מהו שיווק? 6.1.1 השיווק ומטרותיו 6.1.2 צרכים, רצונות וביקוש 6.1.3 ערך לצרכן ושביעות רצון 6.1.4 עסקת חליפין	5
	6.2 תמהיל השיווק 6.2.1 המוצר, מוצרים תחליפיים 6.2.2 מותג 6.2.3 מיצוב 6.2.4 מאמצי קידום המכירות	5
	6.3 פניה של התחרות 6.3.1 פירמה, שוק וענף 6.3.2 מודל SWOT	5
	6.4 התוכנית השיווקית	5
	נושאים ללימודי העשרה	10
	6.5 פילוח ובידול; מודלים נוספים להבנת סביבת התחרות; מגמות חדשניות בעולם השיווק	10

פרק מס'	פירוט הנושאים	מס' שעות מומלץ
7	משאבי אנוש	25
	7.1 ההון האנושי	1
	7.2 גיוס עובד לארגון 7.2.1 הגדרת תפקיד הגדרת עיסוק ; איתור מועמד 7.2.2 שיטות גיוס	5
	7.3 יחסי עבודה	2
	7.4 דיני עבודה 7.4.1 יחסי עובד-מעביד 7.4.2 דרכי התקשרות בין עובד למעביד : חוזה אישי בכתב ; חוזה אישי בעל-פה ; התקשרות בהסכם קיבוצי 7.4.3 צורות העסקה : לפי היקף משרה (משרה מלאה/חלקית) עבודה בשעות גמישות לפי תשלום (עובד חודשי/יומי/שעתי) קבלן כוח אדם עובד עצמאי ; פרילנסר ; מתלמד/מתמחה ; מתנדב	8
	7.5 מהותם ומשמעותם של חוקי המגן ככלי מינימום חוקי יסוד חוקי מגן הסכמים קיבוציים צווי הרחבה	2
	7.6 חוקי המגן 7.6.1 חוק שכר מינימום 7.6.2 חוק שעות עבודה ומנוחה 7.6.3 חוק הגנת השכר 7.6.4 חוק הודעה מוקדמת לפיטורים ולהתפטרות 7.6.5 חוק פיצויי פיטורים 7.6.6 חוק חופשה שנתית 7.6.7 דמי הבראה 7.6.8 חוק ימי מחלה	4
	7.7 חוקי עבודה נבחרים 7.7.1 חוק עבודת נוער 7.7.2 חוק שוויון הזדמנויות בעבודה 7.7.3 חוק למניעת הטרדה על רקע מגדרי 7.7.4 פנסיה על-פי צו הרחבה	3

6. רשימה ביבליוגרפית מומלצת

דרכי הוראה-למידה-הערכה מומלצות (פרק 3)

בירנבוים, מ' (1997). **חלופות בהערכת הישגים**, רמות – אוניברסיטת תל אביב, תל אביב.
בלאו, א' ועשת, י' (2014). **תכנון לימודים, הוראה והערכה**, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.
הרפז, י' (2005). **חכה, פיתיון, דגים: גישות לחינוך החשיבה**, מכון ברנקו וייס לטיפול החשיבה, ירושלים.

הרפז, י' (2008). **המודל השלישי: הוראה ולמידה בקהילת חשיבה**, ספרית פועלים, תל אביב.
ויגוצקי, ל"ס (2003). **כלי וסימן בהתפתחות הילד**, בתוך: א' קוזולין וג' עילם (עורכים), **לב ויגוצקי: מחשבה ותרבות**, ברנקו וייס, ירושלים.

זוהר, ע' (2013). **ציונים זה לא הכול: לקראת שיקומו של השיח הפדגוגי**, ספרית פועלים, תל אביב.
מישר טל, ח' (2011). **פיתוח והפעלה של מטלה לימודית שיתופית בהוראה מרחוק מקוונת**, בתוך: ד' חן וג' קורץ (עורכים), **תקשוב למידה והוראה**, המרכז ללימודים אקדמיים, אור יהודה.
פרסקו, ב' (2011). **תרבות הערכה במוסד אקדמי: מאפיינים, מושאים ותנאים לפיתוח**, בתוך: ב' פרסקו, ח' ורטהיים ור' לזובסקי (עורכות), **הערכה כתהליך מכון**, מכון מופ"ת, תל אביב, עמ' 266-251.

פרופ' מנוחה בירנבוים, **הערכה לשם למידה**, **אבני ראשה: המכון הישראלי למנהיגות בית ספרית**: <http://www.avneyrosha.org.il> (נדלה ביולי 2019).

פרופ' מנוחה בירנבוים, צופיה יועד, ד"ר שרה כץ והלנה קימרון, **יחידה 5: סביבת למידה המטפחת הכוונה עצמית**, **בהבניה מתמדת**:

<https://www.cet.ac.il> (נדלה ביולי 2019).

חלופות בהערכת הישגים, משרד החינוך, אגף א', **חינוך על יסודי**:

<http://cms.education.gov.il> (נדלה ביולי 2019).

חלופות מרכזיות לתהליכי הוראה, למידה והערכה, משרד החינוך, **המזכירות הפדגוגית**:

<http://meyda.education.gov.il> (נדלה ביולי 2019).

הארגון

1. ברקוביץ, ניצה (עורכת) (2002). **סוציולוגיה של ארגונים**, מקראה, האוניברסיטה הפתוחה.
2. וינרמן, תמר (2014). **תורת הארגון**, הוצאת ליתג.
3. סמואל, יצחק (1996). **ארגונים**, זמורה ביתן ואוניברסיטת חיפה.

סביבה כלכלית

1. זימון, יאיר והירש, נורית (2007). **כלכלה הנדסית: כלכלה, מיון וכדאיות השקעות**, הוצאת אורט.
2. זימון, יאיר והירש, נורית (2012). **מבוא לכלכלה**, הוצאת רונאל.
3. רז, סמדר ורובין, רות (2005). **בגרות בכלכלה**, הוצאת אנקורי.

מבוא לתמחיר

1. אינהורן, ראובן (1997). **תמחיר הלכה למעשה**, הוצאת צ'ריקובר.
2. ברגינר, עירית (2011). **ניהול עסקי – חשבונאות, תמחיר, מימון, סדרת מנהל עסקים**, הוצאת לוגיק.

מבוא לחשבונאות

1. ברגינר, עירית (2011). **ניהול עסקי – חשבונאות, תמחיר, מימון, סדרת מנהל עסקים**, הוצאת לוגיק.
2. לוי, מירה (2012). **יסודות החשבונאות**, הוצאת אורט.

תורת השיווק

1. הורניק, יעקב וקוטלר, פיליפ (2012). **ניהול השיווק**, כרכים א-ב, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.

משאבי אנוש

1. אייזיק, דב (2003). יחסי עבודה, הוצאת אמי"ת.
2. יחסי עבודה – מדריך למידה (1997), יחידות 8-10, האוניברסיטה הפתוחה, רמת אביב.
3. ניהול משאבי אנוש (1988), יחידות 1-10, האוניברסיטה הפתוחה, רמת אביב.
4. ניהול משאבי אנוש (2011), יחידות 8, 10, 11, האוניברסיטה הפתוחה.
5. קנר, שרה (2003). משאבי אנוש בארגון, הוצאת נר, קריית אונו.
6. קנר, שרה (2013). משאבי אנוש בארגון (חוברת עדכונים), הוצאת נר, קריית אונו.